

dr hab. Przemysław Bąbel

Kraków, dnia 20 lipca 2018 r.

Uniwersytet Jagielloński

Instytut Psychologii

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Magdaleny Hajduczek-Zgazańskiej
pt. *Dyskontowanie pojedynczych i występujących w sekwencji odroczonech
pieniężnych oraz zdrowotnych zysków i strat u osób o różnych wartościach
wskaźnika BMI***

napisanej pod kierunkiem

prof. dr. hab. Pawła Ostaszewskiego

Rozprawa doktorska mgr Magdaleny Hajduczek-Zgazańskiej pt. *Dyskontowanie pojedynczych i występujących w sekwencji odroczonech pieniędzy oraz zdrowotnych zysków i strat u osób o różnych wartościach wskaźnika BMI* prezentuje wyniki dwóch niezależnych badań, wstępnego i głównego, których zasadniczym celem było określenie, czy istnieje związek między tempem dyskontowania ze względu na czas a stanem odżywienia. Uzyskane wyniki nie tylko wskazują na istnienie takiego związku, ale i – wbrew większości dotychczasowych badań – sugerują jego U-kształtny charakter, co jest wynikiem nowatorskim, nieoczywistym i ważnym zarówno z teoretycznego, jak i praktycznego punktu widzenia.

Wprowadzenie teoretyczne w zwarty, ale systematyczny sposób podsumowuje aktualny stan badań na temat związków między impulsywnością, szczególnie (choć niewyłącznie) rozumianą jako tempo dyskontowania ze względu na czas a stanem odżywienia. Przeprowadzony we wprowadzeniu przegląd literatury obejmuje wszystkie najważniejsze publikacje światowe dotyczące tej problematyki. O ile jednak problem

stanu odżywienia przedstawiony jest zarówno na bardzo podstawowym poziomie (np. definicja stanu odżywienia, wzór na BMI), jak i bardziej szczegółowym, kiedy mowa jest o czynnikach na niego wpływających, o tyle problematyka dyskontowania zaprezentowana została prawie wyłącznie na poziomie szczegółowym – w odniesieniu do stanu odżywienia. Ta dysproporcja jest o tyle zastanawiająca, że dyskontowanie nie należy ani do łatwych, ani do popularnych zagadnień w psychologii, więc można byłoby oczekiwać szerszego omówienia go także na bardziej podstawowym poziomie (np. wzór, krzywa hiperboliczna, różne rodzaje dyskontowania itd.). Dodatkowy niedosyt budzi brak omówienia innych niż behawioralne ujęć impulsywności, a szczególnie ich relacji z ujęciem behawioralnym. Generalnie, odnoszę wrażenie, że wprowadzenie teoretyczne w części poświęconej stanowi odżywienia napisane jest z perspektywy laika, a z kolei część dotycząca dyskontowania – z perspektywy eksperta w dziedzinie (dobrym przykładem tego ostatniego jest wymienienie na str. 39 modelu addytywności zdyskontowanych wartości bez wyjaśnienia, na czym on polega).

Do wartych podkreślenia walorów wprowadzenia teoretycznego należy identyfikacja braków w dotychczasowej wiedzy na temat związków stanu odżywienia i tempa dyskontowania ze względu na czas i bardzo jasne sformułowanie celów rozprawy, wprost wyprowadzonych z tych zidentyfikowanych braków. Bezpośrednio wiąże się to z – moim zdaniem – najważniejszą zaletą recenzowanej rozprawy doktorskiej, a mianowicie jej pionierskim charakterem w zakresie pomiaru zysków i strat, zarówno pieniężnych, jak i zdrowotnych (efekt znaku) oraz pomiaru tempa dyskontowania zarówno pojedynczych wyborów, jak i ich sekwencji (efekt łączenia) w kontekście stanu odżywienia. Warto podkreślić, że choć od czasu zaplanowania omówionych w rozprawie badań upłynęło sporo czasu i ukazało się sporo publikacji w tej, jeszcze do niedawna w niewielkim stopniu eksplorowanej, dziedzinie (por. przypis 8, s. 41), to nadal, we

wspomnianym wyżej zakresie, rozprawa ta jest nowatorska. Co więcej, wspomniane nowatorskie aspekty pracy mają znaczenie nie tylko teoretyczne, ale też praktyczne. Po pierwsze, nie jest wcale jasne, co jest zyskiem, a co stratą w kontekście odżywiania (szczególnie w czasie przybierania na wadze vs w okresie odchudzania), a – pod drugie – jest mało prawdopodobne, żeby zachowania związane z odżywianiem można było traktować jako serię pojedynczych wyborów, stąd kluczowe może się okazać ich ujęcie jako sekwencji zachowań.

Za istotną zaletę recenzowanej rozprawy doktorskiej należy uznać poprzedzenie właściwego badania, badaniem wstępnym. Wprawdzie przyniosło ono głównie negatywne rezultaty, ale Doktorantka wyciągnęła z tego badania istotne wnioski, które posłużyły jako podstawa do przygotowania badania głównego. Było to możliwe ze względu na dobre zidentyfikowanie ograniczeń badania wstępnego. Szkoda jednak, że podsumowując wyniki badania wstępnego, Autorka nie pokusiła się o ich głębszą dyskusję, koncentrując się na ograniczeniach metodologicznych, czyli prawdopodobnie zakładając, że fakt niepotwierdzenia hipotez nie może wynikać z innych źródeł. Inna sprawa, że części z ograniczeń badania wstępnego można było uniknąć, zadbawszy wcześniej o zgromadzenie odpowiednio dużej próby oraz zachowanie proporcji w odniesieniu do płci osób badanych, szczególnie w poszczególnych grupach, różniących się wskaźnikiem BMI. Bardzo by w tym pomogło ustalenie wielkości próby na podstawie obliczenia mocy statystycznej. Uwaga ta w równym stopniu dotyczy badania wstępnego, jak i głównego. Bez znajomości mocy statystycznej negatywne wyniki są trudno interpretowalne. Przed ewentualną publikacją badań, zalecałbym więc przeprowadzenie obliczenia mocy *post hoc* i uwzględnienie jej wyników w interpretacji uzyskanych danych. Jest to aktualnie standard, wymagany przez większość czasopism.

Choć badanie główne obejmowało w sumie dużą grupę (290 badanych, których wyniki były analizowane, w tym 250 osób, które ukończyły wszystkie części badania), to niewielu badanych było w bardzo istotnej z punktu widzenia celów badania grupie osób z niedowagą ($N = 36$), a także w grupie badanych z odzyskaną prawidłową masą ciała ($N = 53$). Warto także podkreślić, że w analizach statystycznych nie uwzględniono poprawki przeciwdziałającej problemowi wielokrotnych porównań. Gdyby została zastosowana, część istotnych statystycznie rezultatów mogłaby okazać się nieistotna, co zapewne wpłynęłoby na interpretację wyników i sformułowane na ich podstawie wnioski. Zastosowany w badaniach dogodnościowy dobór próby sprawił, że trudno ją uznać za reprezentatywną, szczególnie pod względem proporcji płci, co mogło mieć wpływ na uzyskane rezultaty. W badaniu głównym wzięło udział jedynie 32% mężczyzn, co – zważywszy na częstsze występowanie nadwagi, a rzadsze prawidłowej masy ciała u mężczyzn – jest problematyczne w kontekście realizacji celów badania. W szczególności, w grupie osób z nadwagą 61% stanowiły kobiety, podczas gdy w populacji polskiej nadwaga stwierdzana jest u 30% kobiet i 44% mężczyzn (por. rys. 1, s. 15).

Niezależnie od moich wątpliwości dotyczących doboru próby i jej wielkości należy podkreślić, że procedura przeprowadzonych badań jest adekwatna do postawionego problemu badawczego i poprawna pod względem metodologicznym. Metoda badań została opisana w sposób bardzo szczegółowy i precyzyjny, umożliwiając ich ewentualną replikację. Doktorantka właściwie dobrała zarówno narzędzia badawcze, jak i metody statystyczne analizy uzyskanych wyników. Prezentacja wyników jest jasna i wyczerpująca. Zbędne i niepotrzebnie zwiększające objętość pracy wydaje się jedynie najpierw omawianie różnic między uzyskanymi średnimi, bez odnoszenia się do ich istotności statystycznej, a następnie omawianie wyników porównań statystycznych tych samych średnich. Analogicznie, lepiej byłoby przedstawić na wykresach nie tylko średnie,

ale także istotność różnic między nimi, niż prezentować same średnie na wykresach, jak to ma miejsce w rozprawie.

Niewątpliwą zaletą recenzowanej rozprawy doktorskiej jest pogłębiona dyskusja wyników badania głównego, w której Doktorantka zdecydowanie wykracza poza ich opis, odnosi je do wcześniejszych badań, formułuje uzasadnione i nie tylko oczywiste wnioski. Podkreślić także należy, że Autorka wskazuje na ograniczenia badań własnych, proponując jednocześnie kierunki przyszłych badań. Nieco mniej uwagi w dyskusji poświęcone jest możliwościom alternatywnych wyjaśnień uzyskanych danych i próbom wyjaśnienia negatywnych rezultatów. Chociaż uzyskane wyniki mają wartość zarówno teoretyczną, jak i praktyczną, to Doktorantka koncentruje się w dyskusji na tych pierwszych, wskazując jedynie dość ogólnikowo na możliwości wykorzystania wniosków z przeprowadzonych badań w praktyce. Wartość rozprawy zdecydowanie podniosłoby zaproponowanie konkretnych rozwiązań praktycznych.

Struktura pracy jest spójna i logiczna, a wywód prowadzony jest w sposób uporządkowany i przejrzysty. Praca jest przygotowana starannie, jeśli chodzi o warstwę edytorską. Wprowadzenie układu spisu literatury cytowanej (wcięcia, zamiast wysunięć) oraz sposób cytowania artykułów (średnik zamiast przecinka po nazwie czasopisma) nie są standardowe, ale ponieważ są stosowane konsekwentnie, to nie można tego uznać za wadę. Niestety, rozprawa nie jest dopracowana pod względem językowym. W pracy występują bardzo liczne błędy interpunkcyjne, a w szczególności fleksyjne, co w istotny sposób utrudnia jej odbiór. Odnoszę wręcz wrażenie, że Autorka nie przeczytała rozprawy po jej napisaniu, bo inaczej nie mogłaby nie zauważyć tych naprawdę licznych, a często też poważnych błędów. Uwaga ta dotyczy jednak głównie wprowadzenia teoretycznego – w kolejnych częściach rozprawy, zwłaszcza w dyskusji, błędów językowych jest mniej.

Podsumowując, niezależnie od wskazanych wyżej uwag krytycznych, uważam, że rozprawa doktorska mgr Magdaleny Hajduczek-Zgazańskiej pt. *Dyskontowanie pojedynczych i występujących w sekwencji odroczonej pieniędzy oraz zdrowotnych zysków i strat u osób o różnych wartościach wskaźnika BMI* stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną Doktorantki w zakresie psychologii oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Tym samym stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr Magdaleny Hajduczek-Zgazańskiej spełnia kryteria stawiane rozprawom doktorskim, określone w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2013 r o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Przemysław Błach', is centered on the page.